

RUT

Kirish

“Rut” kitobi — hakamlar davridagi Isroil oilasi hayoti to‘g‘risida nishona beradi. Bu oila keyinchalik Isroilda muhim ahamiyatga ega bo‘ldi. Chunki Rutning evaralaridan biri shoh Dovud edi.

Kitobda Rutga bog‘liq boshqa asosiy qahramon Naimadir. U eri va ikki o‘g‘li bilan Baytlahmda yashagan. Lekin hosil yaxshi bo‘lmagani uchun, bu oila Mo‘ab yurtiga yo‘l oladi. Naimaning eri u yerda vafot etadi, o‘g‘illari esa Mo‘ablik qizlarga uylanadilar. O‘sha qizlardan biri Rut edi.

Naimaning ikkala o‘g‘li ham Mo‘abda olamdan o‘tgach, Naima Baytlahmga qaytishga qaror qiladi. Naima ikkala keliniga Mo‘abda qolishlarini va o‘zlariga boshqa qayliq topishlarini aytadi. Rut esa Mo‘abda qolmasdan Naima bilan birga Baytlahmga ketadi. Kitobning davomida Rut qanday qilib Naimaning Boz ismli boy qarindoshiga turmushga chiqqani to‘g‘risida hikoya qilinadi.

Qonunga muvofiq, Mo‘abliklar Isroillik bo‘la olmasdilar. Kitobda Rut qanday qilib Xudoga chin ko‘ngildan sadoqatli, e‘tiqodli bo‘lgani va Isroil xalqiga qo‘shilishga ijozat berilgani to‘g‘risida hikoya qilinadi. Rut Naimaga shunday deydi: “Siz qayerga borsangiz, men ham o‘sha yerga boraman, siz qayerda bo‘lsangiz, men ham o‘sha yerda bo‘laman. Sizning xalqingizni o‘zimning xalqim, sizning Xudoyingizni o‘zimning Xudoyim deyman. Siz qayerda olamdan o‘tsangiz, men ham o‘sha yerda jon berib, dafn qilinaman. Egam meni ne ko‘yga solsa solsin, undan battarroq‘ini ham qilsin. Meni sizdan faqat o‘lim ajrata oladi.” (1:16-17)

1-BOB

Elimalek oilasi bilan Baytlahmdan Mo‘abga ko‘chadi

¹ Isroilda hakamlar^a hukmronligi davrida bir muddat ocharchilik bo‘lgan edi. Bir odam xotini va ikki o‘g‘li bilan birga bir muncha vaqt yashash niyatida Mo‘ab yurtiga^b jo‘nadi. U Yahudoning Baytlahm shahridan^c edi.

² U odamning nomi Elimalek, xotining oti Naima, o‘g‘illarining ismlari esa Maxlo‘n va Xilyon edi. Bu oila Yahudoning Baytlahm shahridan — Efratlik^d edi. Ular Mo‘ab yurtiga borib, o‘sha yerda yashab qoldi.

³ Ular o‘sha yerda yashayotganlarida, Elimalekning ajali yetdi. Naima ikki o‘g‘li bilan qoldi. ⁴ Uning o‘g‘illari Mo‘ablik qizlarga uylandilar. Qizlardan birining ismi O‘rpa, ikkinchisini Rut^e edi. Ular o‘sha yerda o‘n yilcha yashashgandan keyin ⁵ Maxlo‘n va Xilyon ikkalasi ham vafot etishdi. Naima ham eridan, ham farzandlaridan ayrilib, yolg‘iz qoldi.

Naima va Rut Baytlahmga qaytishadi

⁶⁻⁷ “Egamiz o‘z xalqiga e‘tibor berib, ularga non berdi”, degan xabarni eshitgach, Naima o‘z yurtiga qaytishga qaror qildi. Naima yashab kelgan Mo‘ab yurtini tashlab, kelinlari bilan birga yo‘lga tushdi va Yahudoga qarab yurishdi. ⁸ Yo‘lda davom etisharkan, Naima ikkala keliniga dedi:

— Boringlar, ikkovingiz ham onalaringizning uylariga qaytinglar. Menga va marhumlarga bo‘lgan izzat-hurmatigiz uchun Egam sizlarga ham marhamat qilsin. ⁹ Ikkovlaringizga ham yaxshi joylardan ato qilsin, turmush qurib, o‘z erlaringiz bilan baxtli bo‘linglar!

Shunday deb Naima kelinlarini o‘pdi, ikkalasi esa yig‘lab faryod ko‘tarishdi:

¹⁰ — Yo‘q, biz siz bilan ketamiz, sizning xalqingiz orasida yashaymiz, — deyishdi. ¹¹ Naima esa yana kelinlariga:

— Qaytinglar, jon qizlarim! — dedi. — Men bilan ketganingizdan nima foyda?! Qornimda yana o‘g‘illarim bormidiki sizlarga umr yo‘ldoshi bo‘lsa?!¹² Bo‘ldi endi, qizlarim, qaytinglar! Men endi keksaydim, erga tegishga ojizman. Bordi–yu, men, hali umid qilsam bo‘ladi, deb shu kecha erim bilan qovushsamu o‘g‘illar tug‘sam,¹³ ular ulg‘ayguncha sizlar kutib turarmidingiz?! Orqaga cho‘zib, turmushga chiqmay

^a 1:1 *hakamlar* — Isroilda shohlik joriy bo‘lmasdan oldin xalq yo‘lboshchilari yurti boshqaradilar. Ular hakamlar deb yuritilardi.

^b 1:1 *Mo‘ab yurti* — O‘lik dengizning sharq tomonida joylashgan. Mo‘ab xalqi butlarga sig‘inardi, ular odatda Isroil xalqining dushmani edi.

^c 1:1 *Baytlahm shahri* — Quddusdan qariyb 8 kilometrcha janubda joylashgan.

^d 1:2 *Efrat* — Baytlahm shahri atroflaridagi aholi istiqomat qiladigan joylar.

^e 1:4 ...*O‘rpa...Rut...* — O‘rpa Xilyonning xotini, Rut Maxlo‘nning xotini edi (4:10 ga qarang).

^f 1:11 *Qornimda yana o‘g‘illarim bormidiki sizlarga umr yo‘ldoshi bo‘lsa?!* — Tavrotga ko‘ra, odam farzand ko‘rmasdan vafot etgan bo‘lsa, marhumning aka–ukalaridan yoki eng yaqin urug‘laridan biri uning naslini davom ettirish maqsadida beva qolgan xotinni olishi kerak edi. Ulardan tug‘ilgan bolalar o‘lgan odamniki hisoblangan. Shu tariqa marhum oilasining nomi davom etavergan. Maxlo‘n va Xilyonning qolgan aka–ukalari bo‘lmagani uchun, ularning oilasi nomi davom etishi uchun yo‘l yo‘q, deb tuyulgan.

yurarmidingizlar?! Yo‘q, qizlarim. Sizlarni o‘ylab juda qayg‘uryapman. Axir, Egam shuncha ko‘rgulikni boshimga soldi–ku.

¹⁴ Ular yana yig‘lab, dod–voy ko‘tarishdi. Nihoyat, O‘rpa qaynanasi bilan o‘pishib xayrlashib, orqaga qaytib ketdi. Rut esa Naimaga yopishib oldi.

¹⁵ Naima Rutga:

— Mana, ovsining o‘z xalqi orasiga, o‘z xudolariga^a sig‘inadigan yurtga qaytib ketdi. Sen ham uning orqasidan borgin, — dedi.

¹⁶ — Sizdan ajralishga, qaytib ketishga meni majbur qilmang, — dedi Rut. — Siz qayerga borsangiz, men ham o‘sha yerga boraman, siz qayerda bo‘lsangiz, men ham o‘sha yerda bo‘laman. Sizning xalqingizni o‘zimning xalqim, sizning Xudoyingizni o‘zimning Xudoyim deyman. ¹⁷ Siz qayerda olamdan o‘tsangiz, men ham o‘sha yerda jon berib, dafn qilinaman. Egam meni ne ko‘yga solsa solsin, undan battarroq‘ini ham qilsin. Meni sizdan faqat o‘lim ajrata oladi.^b

¹⁸ Naima amin bo‘ldiki, kelini u bilan ketishga qat‘iy ahd qilibdi. Shundan so‘ng uni ko‘ndirishga qayta urinmadi. ¹⁹ Ikkovlari yo‘l yurib Baytlahmga yetib kelishdi. Baytlahmga yetib kelganlarida, ularni ko‘rib butun shahar g‘imirlab qoldi. Ayollar bir–biriga: “Iyi, nahotki bu o‘sha Naima bo‘lsa?!” deb hayron qolishdi.

²⁰ Naima ularga dedi:

— Endi meni Naima^c emas, Musibat^d denglar. Chunki Qodir Xudo boshimga cheksiz qayg‘u–kulfat soldi.

²¹ Men bu yerdan to‘kis bo‘lib chiqib ketgan edim, Egam esa qup–quruq qaytardi. Endi nega meni Naima deysizlar?! Axir, Egam — Qodir Xudo meni azob–uqubatlarga giriftor qilib, baxtsiz qildi–ku!

²² Shunday qilib, Naima Mo‘ablik kelini Rut bilan birga Mo‘ab yurtidan qaytib keldi. Ular Baytlahmga kelgan paytda arpa o‘rimi boshlangan edi^e.

2-BOB

Rutning Boz bilan uchrashuvi

¹ Naimaning Boz degan qarindoshi bo‘lib, anchagina obro‘li, badavlat odam edi. U Naimaning marhum eri Elimalek urug‘idan edi. ² Bir kuni Mo‘ablik Rut Naimaga:

— Men dalaga bormoqchi edim. Kim iltifot ko‘rsatsa, o‘sha daladan boshqoq terib kelardim^f, — dedi.

— Mayli, boraver, qizim, — dedi Naima.

³ Rut ketdi. Dalaga yetib kelib, o‘roqchilarning orqasidan to‘kilgan boshloqlarni tera boshladi. Qarangki, bu dala Elimalekning qarindoshi Bozniki ekan.

⁴ Bir payt Baytlahmdan Boz kelib qoldi. U o‘roqchilarga:

— Hormanglar, Xudo sizlarga yor bo‘lsin! — dedi. Ular ham:

— Bor bo‘ling, Xudo umringizga baraka bersin! — deb javob qaytarishdi. ⁵ Boz o‘roqchilar nazoratchisiga Rutni ko‘rsatib:

— Bu juvon kim? — deb so‘radi. ⁶ O‘roqchilar nazoratchisi:

— Bu o‘sha Mo‘ablik musofir, — dedi, — Naima bilan birga Mo‘ab yurtidan kelgan. ⁷ U: “Men o‘roqchilar orqasidan yurib, to‘kilgan boshloqlarni terib olsam”, deb so‘ragan edi. Tong saharda kelib shu choqqacha tinmay dalada ishladi. Hozirgina chaylada bir oz dam olgani o‘tirdi.^g

⁸ Boz Rutga:

— Menga qara, qizim, — dedi, — boshqoq terish uchun boshqa dalaga bormay qo‘yaqol. Shu yerda mening cho‘rilarim bilan birga yuraver. ⁹ Sen faqat xizmatkorlarim bug‘doy o‘rayotgan dalada bo‘l, ularning orqasidan yuraver. Xizmatkorlarimga tayinlab qo‘yaman, senga indashmaydi. Chanqasang, anavi idishlarda suv bor. Quduqdan xizmatkorlarim tortib olgan, ichaver!

¹⁰ Rut yer o‘pguday bo‘lib ta‘zim qildi:

— Nechun nazaringizga tushib, shunchalik mehringizga sazovor bo‘ldim? Men axir kelgindi bo‘lsam, siz menga shu qadar e‘tibor beryapsiz, — dedi u Bozga. ¹¹ Boz shunday javob berdi:

— Ering o‘lgandan keyin qaynanangga qanday munosabatda bo‘lganingni menga aytib berishdi. Sen ota–

^a 1:15 ...o‘z xudolariga... — yoki o‘z xudosiga. Xamo‘sh Mo‘ab xalqining xudosi edi.

^b 1:17 Meni sizdan faqat o‘lim ajrata oladi — yoki hatto o‘lim ham meni sizdan ajrata olmaydi. Bu ibora shundan dalolat beradiki, o‘sha davrdagi odatga ko‘ra, Rut Naima bilan qolishni, hatto Naimaning oilasi mozoriga dafn qilinishni o‘z zimmasiga olgan edi.

^c 1:20 Naima — ibroniychada ma‘nosi yoqimli.

^d 1:20 Musibat — ibroniycha matnda Mara, ma‘nosi achchiq, qiyinchilik.

^e 1:22 ...arpa o‘rimi boshlangan edi — Aprelning oxiri yoki mayning boshida.

^f 2:2 ...boshqoq terib kelardim... — Qonunga binoan, o‘rim–yig‘im paytida kambag‘allar terib olsinlar deb o‘roqchilar dalada boshqoq tashlab ketishardi.

^g 2:7 Hozirgina chaylada bir oz dam olgani o‘tirdi — Bu ibroniycha gapning ma‘nosi bahsli.

onangni, yurtingni tashlab, ilgari o'zingga begona bo'lgan xalq orasida yashashga kelding. ¹²Yaxshiliklaring uchun Egamdan qaytsin. Sen panoh istab kelgan Isroil xalqining Xudosi — Egamdan senga to'liq mukofot bo'lsin.

¹³ — Sizning mehringizga sazovor bo'layin, to'ram! — dedi Rut. — Siz menday cho'ringizning dilidagi armonlarini gapirib, tasalli berdingiz. Lekin men sizning cho'rilaringizdan birontasi emasman—ku.

¹⁴Tushlik payti bo'lganda Boz Rutga:

— Bu yoqqa kel, nondan ol, musallasga botirib yegin, — dedi.

Rut xizmatkorlar yonidan joy oldi. Boz unga qovurilgan donlardan uzatdi. Rut to'ydi va ozroq orttirib ham qoldirdi.

¹⁵So'ngra Rut yana boshqoq terib olay, deb o'rnidan turib nariga ketdi. Boz xizmatkorlariga shunday buyruq berdi:

— U bog'lamlar orasidan ham terib olaversin, zinhor xafa qila ko'rmanglar. ¹⁶Hatto bog'lamdan atayin tashlab qoldirib ketinglar. U terib olsin, uni koyimanglar.

¹⁷Shunday qilib, Rut qosh qorayguncha dalada boshqoq terdi, terganlarini yanchidi. U yanchgan arpa bir tog'oradan ko'proq^a chiqdi. ¹⁸Donni ko'tarib, shaharga jo'nadi. U terib kelgan donni qaynanasiga ko'rsatdi. Rut o'zi to'ygandan so'ng orttirib qoldirgan qovurilgan donlarni qaynanasiga berdi. ¹⁹Qaynanasi Rutdan so'radi:

— Qayda ishlading? Kimning dalasidan boshqoq terding bugun? Senga yordam ko'rsatganni Xudo yorlaqasin!

Rut kimnikida ishlaganini qaynanasiga aytdi:

— Bugun men ishlagan dalaning egasi Boz degan odam ekan, — dedi. ²⁰Naima keliniga:

— Uni Xudo yorlaqasin! — dedi hayajonlanib. — Tiriklarga, ham marhumlarga^b sodiq qolib, marhamatini darig' tutmabdi.

So'ng:

— U kishi bizning yaqin qarindoshlarimizdan, oilamizni o'z panohiga olishga burchli odamlardan^c, — deb qo'shib qo'ydi.

²¹Mo'ablik Rut ham qo'shimcha qildi:

— U menga hatto, dala o'rim—terim tugamaguncha, mening xizmatkorlarim bilan birga yuraver, deb aytdi.

²²Naima keliniga:

— Yaxshi, qizim, sen uning cho'ri qizlari bilan yuraver. Begona dalaga borsang, senga ozor berishlari mumkin, — dedi.

²³Shu tariqa Rut arpa va bug'doy o'rimi tugagunga qadar^d Bozning cho'ri qizlari yonida boshqoq terib yurar, qaynanasi bilan birga yashardi.

3-BOB

Rut va Boz xirmonda

¹Oradan ma'lum vaqt o'tgach, Rutga qaynanasi Naima shunday dedi:

— Qizim, birortasi bilan ro'zg'or qilsang, o'zingga yaxshi bo'larmidi. Men senga qayliq topib berishim lozim. ²O'sha Boz bizning qarindoshimiz, sen uning cho'rilari bilan birga bo'lgan eding—ku. Bilasanmi, shu kuni kechqurun^e u xirmonda arpasini yanchiydi. ³Endi sen yuvinib—taraniy, chiroyli kiyimlaringni kiy, keyin xirmonga bor. Lekin Boz yeb—ichib bo'lmaguncha, unga ko'rinma. ⁴U uxlashga yotganda, yotgan joyini bilib olgin—da, so'ng borib oyoq tomonini ochib, o'sha yerda yot^f. Nima qilishni uning o'zi aytadi.

⁵Rut qaynanasiga:

— Hammasini aytganingizday qilaman, — dedi.

⁶Rut xirmonga jo'nadi. Yetib kelib, qaynanasi aytganday qildi. ⁷Boz yeb—ichdi, vaqti chog' bo'ldi. So'ng g'aram yoniga borib yonboshladi—da, uxlab qoldi. Rut ohista kelib, uning oyoq tomonini ochib, yotdi. ⁸Yarim

^a 2:17 ...bir tog'oradan ko'proq... — Ibroniycha matnda *taxminan bir efa*, taxminan 22 litrga to'g'ri keladi.

^b 2:20 *marhumlar* — Naima marhum eri va o'g'illarini nazarda tutyapti.

^c 2:20 ...oilamizni o'z panohiga olishga burchli odamlardan... — Ibroniycha matnda bir maxsus termin bo'lib, uning so'zma—so'z tarjimasi — *oilaning qutqaruvchisi*. Og'ir muhtojlikda qolgan oila a'zolariga g'amxo'rlik qilishi uchun nazarda tutilgan yaqin qarindosh. Bunday vaziyatda o'sha odam Naima va Rutga yordam berib, g'amxo'rlik ko'rsatishi, ikkovining marhum erlari Elimalek va Maxlo'ning oilasi nomini davom ettirishga yordam berishi kerak edi.

^d 2:23 ...arpa va bug'doy o'rimi tugagunga qadar... — Iyunning oxirigacha.

^e 3:2 ...shu kuni kechqurun... — Oqshomgi shabadada dehqon donini to'pondan ajratib tozalash uchun xirmonda ishlardi.

^f 3:4 ...oyoq tomonini ochib, o'sha yerda yot — Bu harakat bilan Rutning himoyachiga muhtojligini bildirib, uning Boz bilan turmush qurish orzusiga ham ishora qilingan bo'lishi mumkin edi.

kechasi Boz cho'chib uyg'onib ketdi. Qarasa, oyoq tomonida bir ayol yotibdi.

⁹ — Kimsan? — deb so'radi ayoldan. Rut unga:

— Sizning cho'ringiz Rutman. Cho'ringizni panohingizga olsangiz, axir, siz bizning oilamizni panohingizga olishga burchli odamsiz^a, — dedi. ¹⁰ Boz Rutga dedi:

— Seni Xudo yorlaqasin, qizim. Sening bu safargi oilangga qilgan sadoqating oldingisidan ham a'lodir.

Sen kambag'al yoki boyvachcha yigitlarning ortidan chopmading. ¹¹ Endi sen xavotirlanma, qizim.

Aytganlaringning hammasini muhayyo qilaman. Butun shahar xalqi sening olijanob ayol ekanligingni biladi.

¹² To'g'ri, men sizlarning oilangizni panohimga olishga burchli odamman, lekin bu ishga mendan ham

yaqinrog'i bor. ¹³ Shu kecha o'tsin, yotaver. Agar ertaga u kishi senga nisbatan o'z burchini o'tamoqchi bo'lsa, mayli, seni olaversin. Bordi-yu, o'z burchini o'tashni xohlamasa, men o'z zimmamga olaman. Xudo haqi, men o'z zimmamga olaman. Ertalabgacha uxlayver.

¹⁴ Rut Bozning oyoq tomonida sahargacha uxladi. Ko'z ko'rmaydigan, g'ira-shira tong paytida Rut o'rnidan turdi. Boz "Xirmonga uning kelganini odamlar bilmay qo'ya qolishsin", deb, ¹⁵ Rutga:

— Sholro'molingni ochib, ushlab tur, — dedi.

Rut sholro'molini ochib ushlab turdi. Boz esa olti tog'ora^b arpa o'lchab, sholro'molga soldi va orqasiga ko'tartirib qo'ydi. Keyin o'zi shaharga jo'nab ketdi.

¹⁶ Rut esa qaynanasi oldiga qaytdi. Qaynanasi undan:

— Nima bo'ldi, qizim? — deb so'radi.

Boz Rutga qanday munosabatda bo'lgan bo'lsa, hammasini Rut qaynanasiga aytib berdi.

¹⁷ — U, qaynanangning oldiga quruq qo'l bilan borma, deb mana bu olti tog'ora arpani ham berib yubordi, — dedi Rut.

¹⁸ Qaynanasi Rutga dedi:

— Qizim, bu ishlar nima bilan tugaydi, hali bilmaysan, — dedi. — Kutib turgin-chi, u bu ishni bugunoq oxiriga yetkazmay qo'ymasa kerak.

4-BOB

Boz Rutga uylanadi

¹ Boz shahar darvozasiga chiqib, o'tirdi^c. O'sha payt Boz aytgan yaqin qarindoshi^d yonginasidan o'tib qoldi. Boz:

— Bu yoqqa keling, o'tiring, birodarim, — dedi uning ismini aytib chaqirib.

Qarindoshi yaqin kelib o'tirdi. ² Boz shahar oqsoqollaridan o'n kishini guvohlikka chaqirib:

— Shu yerda o'tiringlar! — dedi. Ular kelib o'tirishdi.

³ Boz qarindoshiga dedi:

— Mo'ab yurtidan qaytib kelgan Naima bor-ku, u Elimalek akamizning dalasini sotmoqchi. ⁴ Men shu yerda o'tirganlar va qavmim oqsoqollari huzurida o'sha dalani sotib olasizmi, yo'qmi, bilay dedim. Agar siz qarindoshlik burchingizni o'tashni xohlasangiz, mayli, sotib olavering. Bordi-yu, xohlamasangiz, ayting, men bilayin. Chunki bu burchni o'tash birinchi navbatda sizga tushadi. Sizdan keyin navbat meniki bo'ladi.

U kishi:

— Qarindoshlik burchimni men o'tayman, — dedi. ⁵ Boz dedi:

— Xo'p. Lekin siz Naimaning dalasini xarid qilganingizda, dala bilan birga marhumning bevasi Mo'ablik Rutni ham olishingiz kerak. Chunki marhumning nomi o'z mulkidan yo'qolib ketmasligi shart.

⁶ Shunda qarindoshi Bozga:

— Unday bo'lsa, men uni ololmayman, aks holda o'zimning mulkimni xavfga qo'ygan bo'laman^e. Zimmamdagi qarindoshlik burchimni siz o'tayvering, mening ilojim yo'q, — dedi.

⁷ Ilgari Isroilda qarindoshlik burchini o'tamoqchi yoki mol-mulkini almashtirmoqchi bo'lsalar, dalil-isbot tariqasida bittasi chorig'ini yechib, ikkinchisiga berardi. Mana shu odat Isroilda qonuniy guvohlik o'rnini bosardi.

^a 3:9 ...oilamizni panohiga olishga burchli odamsiz... — Ibroniycha matnda bir maxsus termin bo'lib, uning so'zma-so'z tarjimasini — *oilaning qutqaruvchisi* (shu bobning 12-oyatida ham bor). 2:20 izohiga qarang.

^b 3:15 olti tog'ora — ibroniycha matnda *olti o'lchov*, miqdori noma'lum.

^c 4:1 ...shahar darvozasiga chiqib, o'tirdi — O'sha vaqtda oqsoqollar va obro'li odamlar shahar darvozasida turli masalalarni ko'rib hal qilishardi.

^d 4:1 ...yaqin qarindoshi... — Ibroniycha matnda bir maxsus termin bo'lib, uning so'zma-so'z tarjimasini — *oilaning qutqaruvchisi* (shu bobning 3, 6, 8-oyatlarida ham bor). 2:20 izohiga qarang.

^e 4:6 ...o'zimning mulkimni xavfga qo'ygan bo'laman — Qadimgi Isroildagi qonunga ko'ra, Rutdan tug'ilgan bola o'sha yaqin qarindosh sotib olgan yerga merosxo'r bo'lar edi. U odam vafot etgandan keyin esa o'zining farzandlari yerga qonuniy jihatdan egalik qila olmas va bunga huquqlari ham bo'lmas edi (yana 2:20 izohiga qarang).

⁸ Shunday qilib, qarindoshi Bozga:

— O‘zingiz sotib olavering, — dedi—da, chorig‘ini yechib berdi. ⁹ Shundan keyin Boz oqsoqollarga va o‘sha yerdagi boshqa odamlarga murojaat qildi:

— Sizlar guvohsiz: men bugun Elimalekdan Xilyon va Maxlo‘nga qolgan hamma mulkni Naimadan sotib olyapman. ¹⁰ Yana Maxlo‘ning xotini Mo‘ablik Rutni ham o‘z nikohimga olyapman, toki marhumning nomi o‘z mulkida qolsin, birodarlari orasida va kindik qoni to‘kilgan yurtida nomi yo‘qolib ketmasin. Bugun sizlar bunga guvoh bo‘lib turibsizlar.

¹¹ Shunda shahar darvozasi yonida turgan odamlar va oqsoqollar:

— Biz guvohimiz, — dedilar. — Egamiz sening xonadoningga keladigan ayolni Rohila va Leaxday qilsin, ana o‘sha bibilardan Isroil xalqi bino bo‘lgan. Efratda boyliklar egasi bo‘lgin, Baytlahmda noming ulug‘ bo‘lgay. ¹² Sening xonadoning Tamaraning Yahudoga tug‘ib bergan o‘g‘li bobomiz Paraz^a xonadoniday barakali bo‘lsin. Egamiz mana shu juvon orqali senga o‘shanday buyuk avlodni ato etsin.

Naimaga Egamiz marhamat qiladi

¹³ Shunday qilib, Boz Rutga uylandi. Ular turmush qurib, bir yostiqa bosh qo‘yishdi. Egamizning marhamati bilan Rut homilador bo‘lib, o‘g‘il tug‘di. ¹⁴ Ayollar Naimaga aytishdi:

— Egamizga hamdu sanolar bo‘lsin! U bugun senga g‘amxo‘rlik qiladigan nevara^b berdi, merosxo‘rsiz qoldirmadi. Merosxo‘ringning nomi Isroilda ulug‘ bo‘lsin. ¹⁵ U tufayli hayoting yana shodlikka to‘ladi, qariganingda suyanchig‘ing bo‘ladi. Chunki bu o‘g‘ilni seni yaxshi ko‘radigan, sen uchun hatto yetti o‘g‘ildan ham a‘lo bo‘lgan kelining tug‘di.

¹⁶ Naima chaqaloqni o‘ziga oldi, bir dam bag‘ridan uzmad. O‘zi enagalik qildi.

¹⁷ Qo‘shni ayollar: “Naima uchun o‘g‘il tug‘ildi”, deb chaqaloqqa Obid^c ismini berdilar.

Shoh Dovud — Boz va Rutning chevarasi

Obid Dovudning padari buzrukvori Essayning otasi bo‘ldi. ¹⁸ Parazdan Dovudgacha bo‘lgan avlod—ajdod quyidagicha:

Parazdan Xazron bunyod bo‘ldi.

¹⁹ Xazrondan Ram bunyod bo‘ldi.

Ramdan Ominadov bunyod bo‘ldi.

²⁰ Ominadovdan Naxsho‘n bunyod bo‘ldi.

Naxsho‘ndan Salmo‘n bunyod bo‘ldi.

²¹ Salmo‘ndan Boz bunyod bo‘ldi.

Bozdan Obid bunyod bo‘ldi.

²² Obiddan Essay bunyod bo‘ldi.

Essaydan Dovud bunyod bo‘ldi.

^a 4:12 ...*bobomiz Paraz*... — Yahudoning o‘g‘illaridan biri, u Bozning va Baytlahmda yashaganlardan ko‘pchiligining bobokaloni bo‘lgan edi. Pariz ham marhum qarindoshning oilasi nomini davom ettirish uchun shunga o‘xshash nikohdan tug‘ilgan o‘g‘il edi.

^b 4:14 ...*g‘amxo‘rlik qiladigan nevara*... — Ibroniycha matnda bir maxsus termin bo‘lib, uning so‘zma—so‘z tarjimasi — *oilaning qutqaruvchisi*. Og‘ir muhtojlikda qolgan oila a‘zolariga g‘amxo‘rlik qilishi uchun nazarda tutilgan yaqin qarindosh. Nevara Naima va Rutning marhum erlari Elimalek bilan Maxlo‘ning oilasi nomini davom ettirishi, ulg‘ayganda Naima va Rutga suyanchiq bo‘lish orqali yordam berishi kerak edi.

^c 4:17 *Obid* — ibroniychada ma‘nosi *xizmatkor, qul*.